

**Het Israël Instituut voor
Onderzoek naar Verdwenen
Nederlands Joods Bezit
tijdens de Holocaust**

**The Israel Institute
for Research of Lost
Dutch Jewish Assets
during the Holocaust**

**המכון הישראלי
לחקר הרכוש
היהודי ההולנדי
שנעלם בשואה**

Hiaten en Onduidelijkheden

In het

**Eerste Rapport van de Begeleidingscommissie Onderzoek
Financiële Tegoeden WO II in Nederland**

(Scholten Commissie)

Archief Philip Staal

Vragen en Opmerkingen

m.b.t.

Archieven Tastbare Goederen

Tweede rapport Commissie van Onderzoek Liro-archieven

(Kordes Commissie)

File 2 / A53

Inleiding:

Dit rapport is vervaardigd als reactie op het Eerste en Tweede rapport van de Commissie van Onderzoek Liro-archieven van de hand van de Commissie Kordes en op het Eerste rapport van de Begeleidingscommissie Onderzoek Financiële Tegoeden WO-II in Nederland van de hand van de Commissie Scholten.

Het bevat een aantal vragen waarop in bovengenoemde rapporten antwoord werd verwacht en die - indien onbeantwoord - de beoogde afsluiting van het naoorlogse rechtsherstel in Nederland in de weg zullen staan.

We sluiten ons om te beginnen aan bij de interim-reactie van het Centraal Joods Overleg. Een aantal punten zouden wij hier echter nog speciaal willen benadrukken:

1. De contante waarde van het geroofde - de waarde van alle besproken geldbedragen - moet worden geconverteerd in guldens van heden.
2. Successierechten - Erfenissen van nagenoeg volledig uitgemoorde joodse families zijn belast als een "kettingvererving" zodat er in veel gevallen nagenoeg niets van overgebleven is.
3. Onteigende of voor te lage bedragen opgekochte joodse bedrijven - Dit is een belangrijke post waar nagenoeg niets over bekend is en waaraan nog onvoldoende aandacht gegeven is.
4. We citeren uit de interim-reactie van het Centraal Joods Overleg:
 - 4a. *"In de Commissie Scholten zijn de te onderzoeken sectoren wel, maar is de joodse gemeenschap niet vertegenwoordigd. Reeds bij de aanvang van het werk van deze Commissie heeft het CJO de Minister van Financiën op deze incongruentie gewezen. Inmiddels heeft het CJO bovendien vernomen dat er vooraf afspraken zijn gemaakt tussen de Commissie Scholten en de te onderzoeken instellingen over de opzet en/of de inhoud van het onderzoek. Deze afspraken zijn niet in het rapport terug te vinden. Het CJO acht dit onjuist."* (blz 4)

Verder nog:

- 4b. *"Inmiddels heeft het CJO vernomen dat er vooraf afspraken zijn gemaakt over de opzet en/of de inhoud van het onderzoek tussen de Commissie Scholten en de te onderzoeken instellingen, dan wel de organisaties die hun belangen behartigen. Voor deze afspraken is wel de omschrijving "herenakkoord" gebezigd. De inhoud van deze afspraken is nimmer aan het CJO bekend gemaakt, noch zijn zij in het rapport van de Commissie*

Scholten vermeld. Het CJO betreurt deze omissie en voelt hierdoor zijn vertrouwen beschaamd.”(blz 10)

Wij hebben begrepen dat de Commissie Scholten op geen enkele wijze op deze aantijgingen heeft gereageerd. Dit is voor ons onbegrijpelijk. Wij betreuren het dat er 54 jaar na de oorlog nog Nederlandse instanties zijn die zich bezig houden met onderwerpen die de joodse gemeenschap in Nederland aangaan, zonder dat zij leden van deze Nederlandse joodse gemeenschap, of zij nu verblijven in Nederland, Israel of waar ook ter wereld, bij hun onderzoek betrekken.

Onderzoeken die betaald worden door sponsors laden de verdenking op zich dat de betreffende sponsors deze onderzoeken kunnen beïnvloeden.

Het is voor de geloofwaardigheid van het door de Commissie Scholten verrichte onderzoek een absolute vereiste dat alle afspraken tussen de commissie en haar opdrachtgevers onmiddellijk worden gepubliceerd.

Wij menen overigens dat het de morele plicht is van het Nederlandse volk om een diepgaand onderzoek in te stellen naar de geschiedenis van de Joden gedurende WO-II, de roof van hun bezittingen, het rechtsherstel en de restitutie.

Wij zijn van mening dat het van eminent belang is dat de onderzoeken worden gedaan op een wetenschappelijke basis met de meest moderne middelen en dat zoveel mogelijk representatieve instanties bij het onderzoek worden betrokken.

Sinds 1997 is met de oprichting van de Eerste Commissie Van Kemenade betreffende het geroofde goud in Zwitserland en de latere uitbreiding van deze commissie als gevolg van de vondst van de Liro-archieven het onderzoek aanzienlijk uitgebreid.

Nu, meer dan anderhalf jaar na het benoemen van de eerste commissie, blijkt dat de geplande tijdslimiet van het beperkte onderzoek niet haalbaar is.

Het is niet te verwachten dat de Commissie Scholten en het overkoepelende Van Kemenade comité een algeheel beeld zullen of kunnen geven van de roof en de moord van de Nederlandse Joden gedurende WO-II.

Wij geloven ook niet dat het mogelijk is dat de onderzoeken zoals die nu worden uitgevoerd een antwoord kunnen geven op de vraag gesteld in het rapport van de Commissie Scholten *“In hoeverre dit is gebeurd uit principiële afwijzing van discriminatie dan wel juist uit bureaucratische zakelijkheid of zelfs uit ‘negatieve gevoelens’ jegens hen”* (d.w.z. de Joden, R.B.).

Wij spreken overigens onze waardering uit voor de onderzoeksgids van het Kordes Comité. Naar onze mening is deze gids uniek in de wereld, qua opzet, uitvoering en wetenschappelijke inhoud.

Wij sluiten ons aan bij de wens van de heer Kordes *“Moge deze gids bij dat onderzoek behulpzaam zijn en behalve historici, ook individuele studenten, journalisten, belangstellenden en belanghebbenden aansporen een deel van dat onderzoek op zich te nemen”* en hopen dat deze gids een aansporing zal zijn voor verder onderzoek naar de verschrikkingen die de Joodse Gemeenschap in Nederland tijdens de Duitse bezetting zijn overkomen.

De leeftijd van de Nederlandse Joden in Israel die de oorlog zelf hebben meegemaakt ligt nu gemiddeld boven de 75 jaar. **Deze mensen hebben recht op restitutie, maar ze hebben geen jaren de tijd meer om daar op te wachten. De tijd voor rechtvaardige restitutie is NU.** We geloven dat het menselijk is om deze gemeenschap nu zo snel en zo goed mogelijk te compenseren voor het verlies dat hen is aangedaan door de Duitse bezetting met behulp van Nederlandse nazis en collaborateurs.

De cijfers over het geroofde bezit dat niet gerestitueerd is, zijn in grote mate bekend. Omgerekend naar de waarde van 1999 gaat het om bedragen van miljarden gulden. Gegevens zijn hierover gepubliceerd door Prof. dr. I. Lipschits, dr. G. Aalders en anderen.

We zijn er van overtuigd dat de Commissie Van Kemenade op soortgelijke bedragen zal uit komen.

Voorstellen:

- a. Wij stellen voor dat, analoog aan de wijze waarop de stichting SOTO is opgezet, men een uitgebreid onderzoek opzet om de vele hiaten in de kroniek van de Joodse geschiedenis gedurende WO-II aan te vullen.
- b. Wij stellen voor een diepgaand onderzoek in te stellen naar het rechtsherstel na de oorlog.
- c. Wij stellen voor dat restitutie van de roof bij wijze van voorschot op de uitkomst van het onderzoek NU plaatsvindt, nu een deel van de direct betrokkenen nog in leven is.
- d. Wij stellen voor dat de regering NU de minister of ministers benoemt waarmee gesproken kan worden over restitutie van het geroofde bezit.
- e. Wij stellen voor dat de Tweede Kamer NU een commissie benoemt, bestaande uit kamerleden die op de restitutie zullen toezien.

Het commentaar "Hiaten en Onduidelijkheden in het Eerste Rapport van de Begeleidingscommissie Onderzoek Financiële Tegoeden WO-II in Nederland" en "Vragen en Opmerkingen m.b.t. Archieven Tastbare Goederen, Tweede Rapport Commissie van Onderzoek Liro-archieven" is gebaseerd op onderzoek van drs. Marjan Inbar en de journalist Ralph Blitz en door de laatstgenoemde samengesteld. Bij de samenstelling zijn op-en aanmerkingen verwerkt die door een reeks deskundigen zijn gemaakt zowel in Israel als in Nederland, als ook door leden van het Instituut.

Ramat Gan, mei 1999

A. Roet
Voorzitter

Dikke Van Dale Nederlands woordenboek:

Roof: Het roven, het bejagen

Smartegeld: Vergoeding voor toegebrachte schade, leed, enz.

Restitutie: Terugbetaling

Rechtsherstel: Het beëindigen van een onrechtmatige toestand.

Eerste Rapport van de Begeleidingscommissie Onderzoek Financiële Tegoeden WO II in Nederland

Het onderzoek van de Commissie Scholten richt zich in concreto op de beperkte vraag of en in hoeverre thans nog financiële tegoeden van oorlogsslachtoffers als gevolg van het rechtsherstel aanklevende gebreken ten onrechte bij verzekeringsinstellingen en banken aanwezig zijn. Daarbij is, overeenkomstig de opdracht, ook aandacht geschonken aan de rol die de overheid in dit verband heeft gespeeld.

Het verkennend onderzoek bestond uit het voeren van oriënterende gesprekken met deskundigen/informanten en beperkt archief- en literatuuronderzoek. Met financiering van de Nederlandse Vereniging van Banken en het Verbond van Verzekeraars is in 1997 een schriftelijke enquête gehouden bij 122 banken en 280 verzekeringsbedrijven. 39 banken en 88 verzekeringsbedrijven (31%) reageerden schriftelijk op eigen initiatief. Het totale percentage schriftelijke antwoorden komt uit op méér dan 40 procent. Nader onderzoek heeft plaats gevonden bij elf banken en vijf verzekeringsinstellingen.

“De herstelwetgeving en – rechtspraktijk hebben bewust en nadrukkelijk Joden - of andere groepen slachtoffers - niet met zoveel woorden als een aparte categorie rechthebbenden onderscheiden. In hoeverre dit is gebeurd uit principiële afwijzing van discriminatie dan wel juist uit bureaucratische zakelijkheid of zelfs uit negatieve gevoelens jegens hen is in de recente wetenschappelijke literatuur daarover een punt van discussie, maar blijft hier verder buiten beschouwing”. Aldus stelt de Commissie Scholten op bladzijde 16 van haar Eerste rapport van de Begeleidingscommissie onderzoek financiële tegoeden WO-II in Nederland.

- a. *Welke gevolgen zou dit hebben voor het vaststellen van de financiële verplichtingen van de Nederlandse overheid tegenover de joodse gemeenschap?*

Het Wetsbesluit herstel rechtsverkeer (Stbl. E100)

1. Volgens de Commissie Scholten (bladzijde 21 Eerste rapport van de Begeleidingscommissie onderzoek financiële tegoeden WO-II in Nederland) stond het rechtsherstel qua doelstelling blijkens de considerans van het wetsbesluit – maar ook gezien het besluit E93 – niet geïsoleerd op zichzelf. Het besluit beoogde namelijk zowel het herstel van het rechtsverkeer als het rechtsherstel. Daarbij was in het midden gebleven welke van beide doelstellingen bij onderlinge strijdigheid de voorrang moest hebben.

- a. *Kan – gezien de tijdgeest – verondersteld worden dat rechtsherstel voorrang moet hebben?*

Banken

2. De Commissie Scholten concludeert op bladzijde 28 dat 'Een en ander maakt het onmogelijk, zelfs binnen de beperkte sector van het bankwezen of de enkele onderneming, te spreken van één enkel, ondubbelzinnig bepaald rechtsherstel. Dat neemt niet weg dat het rechtsherstel ten aanzien van financiële tegoeden bij banken op den duur vrij volledig is geweest.'

Van ongeveer driekwart van de ca. 42.500 Liro-rekeningen is het gelukt de daarop rechthebbenden te vinden. In ongeveer 10.000 gevallen bleek dit na de oorlog onmogelijk. Het totale geclaimde bedrag voor deze 10.000 Liro-vorderingen bedroeg f 600.000. JMW heeft hiervoor in 1956 ca. f 510.000 ontvangen, oftewel 85%. Voor de ruim 1.000 Liro-vorderingen waarop een claim van f 250.000 stond, kreeg JMW f 156.500 uitgekeerd in 1957.

In circa 31.500 gevallen was in 1957 – twaalf jaar na de bevrijding – aan de rechthebbenden per slot van rekening negentig procent van hun vordering uitgekeerd – tenzij zij in een eerder stadium genoeg hadden genomen met een lagere uitkering. Op 19 juli 1956 werd de uiteindelijke hoogte van de uitbetaling van de vorderingen op de LVVS definitief vastgesteld op 90%. Volgens de commissie kan het verlies van de gemiddelde rekeninghouder aldus gesteld worden op ca. 10% plus 10 jaar rentederving.

- a. *Hoe kan de Commissie Scholten tot zo een positieve conclusie komen terwijl slechts 40% van de instellingen heeft gereageerd en zij zelf aangeeft dat geen eenduidig beleid heeft plaatsgevonden bij de banken?*
- b. *Op welke manier is gepoogd eventuele rechthebbenden op te sporen?*
- c. *90% van de waarde van de LVVS, op welke waarde is dit gebaseerd: van wat in zijn totaal is geroofd of van wat in de boeken van de Liro kon worden teruggevonden?*
- d. *Zijn er gegevens bekend over wat de hoogte van hun oorspronkelijke vordering was en hoeveel zij uiteindelijk hebben ontvangen?*
- e. *Onder welke omstandigheden hebben deze mensen genoeg genomen of misschien genoeg moeten nemen met een lagere uitkering?*
- f. *Is het niet redelijk en billijk hun uitkering aan te vullen tot aan die negentig procent?*
- g. *Welke argumenten kunnen worden aangevoerd tegen een aanvulling van deze uitkeringen tot 100%?*
- h. *Moet het verlies van de gemiddelde rekeninghouder niet berekend worden met inbegrip van een factor voor ruim tien jaar geldontwaarding?*
- i. *Waarom moest JMW genoeg nemen met 85% , terwijl 90% het gangbare percentage bedroeg op de Liro-vorderingen?*

2.1 Als gevolg van verordeningen 148/1941 waren de volgende bedragen aan ingeleverde gelden en overgeschreven banktegoeden bij Liro binnengekomen:

Tijdvak	Totaalbedrag in guldens	Aantal rekeningen
T/m 30 sept. 1941	15.141.978,25	3963
T/m 31 dec. 1941	24.952.489,67	7458

In de volgende tabel staan in de tweede kolom vermeld de 'Barbeträge insgesamt', die vijf verschillende posten omvat. In de derde kolom staan de bedragen die bij Liro binnenkwamen via de lopende rekeningen.

Tijdvak	Totaalbedrag	Totaalbedrag Lopende Rekeningen
T/m 31 juli 1942	33.014.000,-	28.143.000,-
T/m 31 aug. 1942	35.512.000,-	29.083.000,-
T/m 31 sept. 1942	38.429.476,54	30.976.662,79
T/m 31 okt. 1942	39.904.157,54	31.187.728,15
T/m 31 nov. 1942	42.770.519,84	32.496.366,52
T/m 31 dec. 1942	45.417.671,61	33.939.255,24

Het aantal particuliere rekeningen van Joden bij Liro was eind 1942 opgelopen tot ca. 31.000; daarvan gingen er 26.000 gedurende de eerste drie maanden van 1943 op in het 'Sammelkonto'. Op 5 mei 1945 bedroeg het aantal particuliere rekeningen nog slechts 1.400. De instelling van het 'Sammelkonto' betekende ook de opheffing van de afdeling Inspectie van Liro, die zich onder meer had beziggehouden met het opsporen van joods vermogen. Op grond van deze ontwikkeling meent de Commissie Scholten de veronderstelling te kunnen verdedigen dat "het totaal ingeleverde 'Barbeträge insgesamt' dat per 31 december 1942 ruim f 45,5 miljoen bedroeg, nadien nog slechts met enkele miljoenen zal zijn opgelopen, mogelijk tot ca. f 50 miljoen."

- a. *Waarop heeft de Commissie Scholten zich gebaseerd?*
- b. *Waar zouden die extra f 4.5 miljoen vandaan zijn gekomen?*

3. De in 2 genoemde uitkeringen zijn overeenkomstig de geldende wetten en regels van het Nederlandse belastingregime fiscaal in aanmerking genomen. Zo kwamen de nalatenschappen van omgekomen Joden in voorkomende gevallen in aanmerking voor elkaar opvolgende toepassingen van de regeling van successierechten, met alle gevolgen van dien voor de omvang van de schadeloosstelling die per slot van rekening resteerde. Gezien de onderzoeksopdracht is de vraag naar de verhouding tussen fiscaal regime en rechtsherstel buiten beschouwing gebleven.

- a. *Waren de bestaande wetten en regels wel toepasbaar op een situatie van genocide, zoals die zich tijdens WO-II heeft afgespeeld?*
- b. *Moet de nadruk in dit geval niet liggen op rechtsherstel i.p.v. herstel van het rechtsverkeer?*

- c. *In hoeverre was de Shoah bekend tijdens de voorbereiding van de rechtsherstelwet in Engeland?*
- d. *Komt juist nu de vraag naar de verhouding tussen fiscaal regime en rechtsherstel niet voor beschouwing in aanmerking?*

4. “Sedert augustus 1941 was de bezetter in slechts enkele jaren tijds een bedrag van ongeveer f 50 miljoen in handen gevallen. Het betreffende rechtsherstel heeft daartegenover twaalf jaar in beslag genomen. De relatief **korte duur** van de beroving is verklaarbaar uit zijn effectieve organisatie, waarin ook collaborerende Nederlandse personen en instellingen waren betrokken.”

De commissie geeft op bladzijde 29 van haar Eerste rapport hierover een opinie. “Het rechtsherstel ten aanzien van de financiële tegoeden bij banken heeft al met al **lang geduurd** – voor vele rechthebbenden zelfs onverdraaglijk lang – maar de onderzoekers zijn niet in staat te zeggen of het te lang heeft geduurd.”

- a. *Welke collaborerende Nederlandse personen en organisaties waren betrokken bij de effectieve organisatie, waar de Commissie Scholten op bladzijde 28 naar verwijst?*
- b. *Waarom neemt de commissie geen duidelijk standpunt in? Behoort het niet tot haar taak een einde te maken aan de onduidelijkheden aangaande de afwikkeling van het naoorlogse rechtsherstel in Nederland?*

5. Van de **niet-opgeëiste tegoeden** op geldrekeningen van tijdens de oorlog omgekomen Joden is – voorzover kon worden nagegaan – slechts een klein deel uiteindelijk bij banken achtergebleven. Dit geschiedde overeenkomstig de wettelijke regeling aangaande de bevrijdende verjaring. Die wettelijke bewaartermijn was na de oorlog aanvankelijk 30 jaar, maar is thans 20 jaar.

- a. *Is het mogelijk meer specifieke gegevens over dit ‘kleine deel’ te verkrijgen?*
- b. *Hoe bevrijdend is deze ‘bevrijdende verjaring’?*
- c. *Welke uitzonderingen kunnen zich voordoen?*

6. Verwijzend naar De Nederlandsche Bank als bron stelt de Commissie Scholten dat “reeds in de eerste oorlogsdagen – toen dat nog net mogelijk was – goed voorbereide en vermoedelijk zeer omvangrijke **overboekingen** plaats hadden naar het buitenland, met name naar de Verenigde Staten.”

- a. *In hoeverre kan De Nederlandsche Bank deze bewering staven met bewijzen?*
- b. *Is ooit onderzocht hoeveel Nederlands joods geld zich nog in de VS bevindt?*
- c. *Valt enige schatting te maken van de omvang van deze overboekingen?*

7. In haar conclusie beweert de Commissie Scholten op bladzijde 27 van haar Eerste rapport dat “De mogelijkheid dat bij de Nederlandse Banken miljoenen aan ‘**slapende tegoeden**’ achter zijn gebleven, moet echter op grond van het verrichte onderzoek worden uitgesloten.” Op bladzijde 67 doet de commissie echter verslag van haar bevindingen omtrent het verdonkeremanen, camoufleren of op andere wijze onttrekken van gelden aan de roof van de bezetter. Zo beschrijft de commissie simpele methoden, zoals naamswijzigingen of het uit de administratie verwijderen van joodse cliënten en het toepassen van ‘allerlei vernuftige’ constructies, waarvan “het

overgrote deel ons ongetwijfeld altijd onbekend zal blijven". In al deze gevallen is het moeilijk, vaak zelfs onmogelijk, om deze vermogensbestanddelen boven water te brengen, of om eventueel aangetroffen bedragen van onduidelijke herkomst als onbeërfd joods vermogen te herkennen. Verwijzend naar dezelfde posten voegt de commissie er aan toe, dat "van de omvang ervan en de bedragen die ermee gemoeid zijn geen enkele betrouwbare schatting valt te maken."

- a. *Hoe is de commissie Scholten tot de conclusie gekomen dat slapende tegoeden bij banken moeten worden uitgesloten, terwijl zij verderop in haar rapport tal van redenen aandraagt die zo 'n veronderstelling meer dan rechtvaardigt?*
- b. *Hoeveel geld aan slapende tegoeden bevindt zich in de Nederlandse banken?*
- c. *Bestaan er enige gedocumenteerde gegevens over bedragen van onduidelijke herkomst bij banken?*
- d. *Welke activiteiten hebben de banken ontplooid om deze onduidelijke herkomst herkenbaar te maken?*
- e. *Is het mogelijk een lijst samen te stellen van al deze bedragen van onduidelijke herkomst waarover de Nederlandse banken beschikken?*

8. In hoofdstuk 5.2 'Onbekende en onvindbare eigenaren' beschrijft de Commissie Scholten de bankprocedures in geval rekeninghouders niet meer te traceren zijn. Zo komt het voor dat saldi van onvindbare rekeninghouders na verloop van tijd naar een tussenrekening met de naam 'Onbekende crediteuren' werden overgeboekt. Strikt genomen is dit een onjuiste aanduiding, omdat het hier onvindbare eigenaren betreft.

Artikel 110 van Besluit E100 verplicht een ieder die zaken van 'onbekende eigenaren' in handen heeft, deze aan de Staat over te doen. De banken hebben in deze de wet strikt toegepast en de tegoeden van hun 'onvindbare rekeninghouders' niet aan de Staat afgedragen.

- a. *Hebben de banken ooit een lijst gepubliceerd van onvindbare eigenaren, voordat zij de saldi overboekten naar de tussenrekening 'onbekende crediteuren'?*
- b. *Valt er een inventaris te maken van de bedragen afkomstig van onvindbare eigenaren die zich bij de Nederlandse banken bevinden?*
- c. *Wat gebeurt er met een saldo zodra het terechtkomt op de tussenrekening 'Onbekende crediteuren'?*
- d. *Waarom publiceren de banken geen opgaven van hun tussenrekening 'Onbekende crediteuren', zodat kan worden nagegaan waar het geld oorspronkelijk vandaan kwam en zodat deze ondoorzichtige situatie transparant kan worden gemaakt? Zijn alle partijen, inclusief de banken daar niet mee gebaat?*
- e. *Op welke manier hebben de banken geprobeerd hun onvindbare cliënten op te sporen?*

9. "Slechts indien en voorzover het **onvindbare eigenaren** betreft met duidelijk joodse achternamen, kan men er redelijkerwijs van uitgaan dat de kans groot is dat men met tegoeden van joodse vervolgingslachtoffers te maken heeft." (blz. 83)

- a. *Zouden de Duitsers deze rekeningen onder joodse naam ook niet hebben opgemerkt?*
- b. *Zou men er niet van uit kunnen gaan dat tegoeden van onvindbare eigenaren met een niet-joodse naam een grote kans maken te hebben toebehoord aan een joods vervolgingslachtoffer?*
- c. *In het geval het saldo daadwerkelijk aan een niet-jood zou hebben toebehoord, is de kans dan niet erg groot dat de eveneens niet-joodse familieleden de oorlog hebben overleefd en dit tegoed zouden hebben geclaimd?*
- d. *Wat betekent met "duidelijk joodse achternamen"? Wat is dat voor een rare onderscheiding. De Vries? Van Gelder?*

10. De commissie vervolgt op pagina 83 met de uitleg betreffende de relatieve toename van saldi van onvindbare eigenaren voor wat betreft de oorlogsjaren en schrijft deze toename toe aan de factor 'oversterfte' in oorlogstijd. Volgens de commissie is het echter "niet verantwoord deze oversterfte vervolgens zonder meer geheel of zelfs maar grotendeels toe te schrijven aan de joodse vervolgingslachtoffers."

- a. *Gaat de commissie hier niet volledig voorbij aan het feit dat in geval het een niet-joods tegoed betreft de kans heel veel groter is dat een eveneens niet-joods familielid de oorlog heeft overleefd en de bank dus zonder al te veel moeite het lot van de onvindbare rekeninghouder kan verifiëren?*
- b. *Kan niet verondersteld worden dat een rekeninghouder onvindbaar blijft, omdat hetzij de naam gefingeerd is of in geval de naam echt is eventuele familieleden die klaarheid hadden kunnen verschaffen eveneens slachtoffers zijn van de volkerenmoord c.q. familiemoord?*

11. De commissie beschrijft op bladzijde 83 van haar Eerste rapport hoe de banken handelen in geval een **onvindbare rekeninghouder** tevens een safeloket huurt. Zolang de rekening voldoende saldo bevat, wordt daarvan automatisch de huur voor het safeloket afgetrokken, zodat het probleem vooruit wordt geschoven. De inhoud van de safeloketten kan ook worden ondergebracht in een verzameldepot – "liefst in de kluis van het desbetreffende bankfiliaal, om te voorkomen dat jaren later niemand meer weet wat waar vandaan komt".

- a. *Bovenstaande informatie is gebaseerd op mondelinge informatie van banken. Is het mogelijk daar schriftelijke bewijsstukken en overzichten van te verkrijgen?*
- b. *Hoeveel safeloketten zijn bijvoorbeeld in de kluis van de desbetreffende filialen terechtgekomen?*
- c. *In hoeveel gevallen hebben banken inderdaad de huur voor een safeloket betaald uit de rekening van een onvindbare crediteur?*
- d. *Was het niet bekend bij de Commissie Scholten dat bij het ABN/Amro archief complete dossiers bestaan van opengebroken bankkluisjes?*

12. De commissie Scholten vat het advies van de **Nederlandse Bankiersvereniging** ten aanzien van goederen waarvan de eigenaar onbekend is op bladzijde 86 van haar Eerste rapport als volgt samen: 'waar mogelijk zelfstandig

handelen, volgens de regels van goed bankierschap, en in het algemeen trachten de zaak zoveel mogelijk binnenskamers te houden'.

- a. *Waarom is er niet een beroepscode opgesteld volgens welke Nederlandse banken konden handelen na de oorlog?*
- b. *Bestaat er enige kans dat de banken kunnen worden overgehaald data omtrent onvindbare rekeninghouders en onbeheerde nalatenschappen vrij te geven?*
- c. *Wie zou zo 'n verzoek met een redelijke kans op succes kunnen indienen?*
- d. *Kunnen de banken op een of andere manier worden verplicht hun archieven open te stellen voor onderzoek naar eventuele achtergebleven joodse tegoeden?*
- e. *Is dit misschien alleen mogelijk door een parlementaire enquête commissie?*

13. De commissie citeert op pagina 92 van haar Eerste rapport uit een interne notitie van Financiën uit 1985. Daar staat in dat 'in het verleden – misschien zelfs wel eens op de rand van het juridisch mogelijke – op vrij grote schaal gebruik gemaakt is van de mogelijkheid "Joodse" gelden aan joodse instellingen toe te spelen'.

- a. *Is het mogelijk hier meer, en meer gedetailleerde informatie over te verkrijgen?*
- b. *Hoeveel heeft de overheid na de oorlog in totaal aan joodse instellingen betaald?*
- c. *In hoeverre waren deze betalingen op de rand van het juridisch mogelijke?*

14. In 1985 deed de Nederlandse Staat uit gelden van de Consignatiekas een **schenking** aan de Stichting Joods Maatschappelijk Werk. Dit besluit vloeiende voort uit joodse protesten tegen het feit dat door een wijziging van de Wet op de consignatie van joodse gelden, een onbekend deel onbeërfd vermogen van de in de oorlog omgekomen Joden in 1992 definitief aan de Staat zou vervallen. De protesten vonden gehoor in de Tweede Kamer en resulteerden in een verzoek van Tweede Kamerlid E. Nijpels aan de Minister van Financiën de joodse gelden aan de joodse gemeenschap te schenken. De Consignatiekas bevatte op dat moment f 8,6 miljoen. Van joodse zijde werd op grond van namen en plaatsen/data van overlijden geschat dat f 4 à 5 miljoen daarvan betrekking had op joodse nalatenschappen. De minister werd gevraagd f 4,5 miljoen plus rente aan de joodse gemeenschap te betalen. Uiteindelijk werd besloten f 2,01 miljoen (zonder rente) uit te keren.

- a. *Hoe kwam men van joodse zijde aan het bedrag van f 4 à 5 miljoen aan joodse gelden in de Consignatiekas?*
- b. *Waarom is uiteindelijk een akkoord bereikt over f 2,01 miljoen?*
- c. *Welke argumenten voerde de minister aan tegen de claim van f 4,5 miljoen?*
- d. *Zijn er sinds 1985 nieuwe feiten/gegevens aan het licht gekomen die bevestigen dat het destijds gevraagde bedrag van f 4,5 miljoen gerechtvaardigd is?*
- e. *In hoeverre valt na te gaan wat de oorsprong is van gelden die uiteindelijk in de Consignatiekas terecht zijn gekomen?*

14.1 De Commissie Scholten schrijft in haar conclusie op pag. 112 – 113 dat de ca. f 2 miljoen die de Staat aan drie joodse doelen heeft geschonken “in redelijke orde van grootte” overeenkomen met wat kon hebben toebehoord aan joodse oorlogsslachtoffers.

a. *Kan de commissie Scholten specificeren hoe zij aan deze conclusie komt?*

14.2 Verder meldt de commissie dat “op basis van het onderhavige onderzoek” geen verantwoorde schatting kan worden gemaakt over de door Domeinen ontvangen bedragen die van joodse oorlogsslachtoffers afkomstig zijn.

a. *Wordt hier nog wel verder onderzoek naar verricht?*

15. In haar Bijlage op pagina 96-97 weerlegt de commissie Scholten de berichtgeving in de media dat de Nederlandse banken nog voor miljoenen aan ‘slapende tegoeden’ beheren. Zo meldde de Telegraaf op 3 november 1997 bij monde van de voorzitter van de Federatie Joods Nederland, Prof. Herman Loonstein, dat bij de banken nog bijna een miljard gulden aan joodse tegoeden uitstaat. Scholten verwijst echter naar andere berichten waarin gesproken wordt over f 2 miljoen aan bij banken aanwezige tegoeden van joodse oorlogsslachtoffers. Door de Nederlandse Vereniging van Banken zou inmiddels aan de commissie zijn meegedeeld via welke berekeningswijze deze schatting tot stand is gekomen. “Zij kan de toets der kritiek geenszins doorstaan”, aldus de Commissie Scholten.

a. *Hoe verklaart de commissie Scholten deze immens grote verschillen?*

b. *Naar welke berichten verwijst de commissie Scholten in haar rapportbijlage?*

Overheid

16. De commissie meldt op pagina 91 dat de **Consignatiekas** in 1985 f 8,6 miljoen bevatte. Eind 1996 was dat bedrag opgelopen tot ruim f 12 miljoen. Volgens de commissie had slechts f 1,1 miljoen daarvan betrekking op nalatenschappen en ca. f 4,6 miljoen op niet-opgeëiste waardepapieren.

a. *Maakt het bedrag van f 2,01 miljoen dat in 1985 aan JMW, Joods Historisch Museum en de drie kerkgenootschappen werd geschonken deel uit van deze f 12 miljoen?*

17. (§1.2 pagina 103 van het Eerste rapport van de Commissie Scholten) In de periode 1940 t/m 1970 zijn 547 bedragen met een totale waarde van f 1.640.130,04 betreffende beheerde nalatenschappen in de Consignatiekas terecht gekomen. Ruim 72% daarvan (f 1.186.218,22) werd alsnog aan rechthebbenden uitbetaald, de rest (f 453.911,82) is na de verjaring aan de Staat vervallen.

Gedurende de periode 1946 t/m 1954 is een bedrag gestort van ca. f 741.000, afkomstig van ca. 260 nalatenschappen. Van dit bedrag is uiteindelijk f 220.000 aan de Staat vervallen. Volgens een (onzekere) schatting van Scholten c.s. heeft slechts circa 20% van deze nalatenschappen betrekking op joodse oorlogsslachtoffers. De grootte van deze nalatenschappen schommelt rond de f 3.000.- aldus Scholten.

De commissie concludeert: "Uitgaande van deze schattingen kan worden verondersteld dat van de beheerde nalatenschappen van joodse oorlogsslachtoffers slechts een betrekkelijk gering aantal terechtgekomen is in de Consignatiekas en dat er op dit gebied uiteindelijk slechts geringe bedragen zijn toegevallen aan de Staat."

- a. *Op grond van welke feiten komt Scholten tot de schatting dat slechts ca. 20% van de nalatenschappen een joods karakter heeft?*
- b. *Hoeveel is uiteindelijk toegevallen aan de Staat?*
- c. *In de Nederlandse Staatscourant van 29 november 1982 (no230) is een lijst gepubliceerd onder de titel "Opgave van geconsigneerde geldsommen 1924 tot en met 1975". Heeft de Commissie Scholten deze lijst gebruikt?*

17.1 Gereed of contant geld uit een onbeheerde nalatenschap dient in de consignatiekas te worden gestort. In de praktijk worden deze gelden veelal tijdelijk op een depositorekening ondergebracht. (Eerste rapport, p. 104, § 1.3)

- a. *Wie beheert de gelden die op een depositorekening worden ondergebracht?*
- b. *Staan deze gelden wel geboekt ten bate van de Consignatiekas of komen zij niet voor in de boeken van de Consignatiekas?*

17.2 Met betrekking tot geconsigneerde oorlogsschadevergoedingen is gedurende de jaren 1952 t/m 1962 voor bijna 8 ton geconsigneerd. Ruim de helft (f 441.277,63) is na verjaring aan de Staat vervallen. Het betreft hier 30 verschillende consignaties, waaronder die van Joden, maar hun aantal is gering (§ 1.4, p.104).

- a. *Wat is het precieze aantal joodse consignaties?*
- b. *Wat is de hoogte van het bedrag dat hiermee is gemoeid?*

17.3 Een geldbedrag van f 2.875.062,78 – afkomstig van de Raad voor het Rechtsherstel c.q. het NBI is op 17 maart 1971 in de **Consignatiekas** gestort.

- a. *Blijkt hieruit niet dat de overheid de joodse gemeenschap in 1985 wederom te kort heeft gedaan met een uitbetaling van f 2,01 miljoen?*
- b. *Valt een berekening te maken van wat het joodse aandeel in deze bijna f 3 miljoen is?*

Dienst Domeinen

18. Naast de Consignatiekas bestaat er bij Financiën de Dienst Domeinen, de instelling die toeziet op de afwikkeling van aan de Staat vervallen onbeheerde nalatenschappen. (§ 2.2 p. 110)

Het kwam – en komt – echter voor dat notarissen die indien zij door de Raad voor het Rechtsherstel als curator waren aangesteld, de onder hen berustende onbeheerde nalatenschappen nooit hebben afgewikkeld en overgedragen aan de Dienst Domeinen. De oorzaak daarvan kan zijn dat erfgenamenonderzoek in een ver verleden is gestagneerd en de zaak daarna op de lange baan is geschoven om vervolgens voorgoed naar de achtergrond te verdwijnen. De Dienst Domeinen heeft hiernaar sinds medio 1997 een onderzoek lopen.

In materiële zin had het onderzoek tot resultaat dat in de tweede helft van 1997 over heel Nederland ca. 25 notarissen alsnog 60 onbeheerde nalatenschappen met een gezamenlijke waarde van f 660.000 hebben afgedragen aan Domeinen.

- a. *Door wie wordt dit onderzoek verricht?*
- b. *Is dit onderzoek inmiddels afgerond?*
- c. *Is het mogelijk een exemplaar van dit onderzoek te verkrijgen?*
- d. *Hebben de notarissen deze bedragen terugbetaald met inbegrip van rente en geldontwaarding?*
- e. *Hebben deze 25 notarissen deze bedragen uit eigen initiatief afgedragen of had Domeinen daarom verzocht?*

18.1 Het is volgens de commissie wel duidelijk – en dat is wonderbaarlijk genoeg de enige keer – dat er gelden uit onbeheerde nalatenschappen zijn achtergebleven bij notarissen. De notarisgelden vallen echter buiten de taakopdracht van de Commissie Scholten. Daarom is deze aangelegenheid niet verder onderzocht.

- a. *Gaat de Commissie Van Kemenade dit verder onderzoeken?*

19. Er is sprake van een **onbeheerde nalatenschap** als er geen erfgenaam bekend is. De Staat wordt na verloop van tijd eigenaar van onbeheerde nalatenschappen (artikelen 1172 en 1175 OBW). Artikel 1175 trad slechts zelden in werking. Indien er geen erfgenaam verschijnt om een onbeheerde nalatenschap te claimen, draagt de curator na drie jaar het vermogen aan de Staat af. Dit geldt ook voor tegoeden bij banken.

- a. *Hoe is het bovenstaande te verenigen met het feit dat banken zich onbekende/onbeheerde tegoeden kunnen toeëigenen, door zich op een bevrjddende termijn te beroepen?*
- b. *Is de reden bekend waarom dit wetsartikel in werking trad?*

20. Wetsontwerp J227 uit 1949 stelde de minister in staat bij de ambtenaar van de Burgerlijke Stand aangifte te doen van het overlijden van personen waarvan sinds 1 juni 1945 niets meer was vernomen.

Er speelden twee problemen bij het vaststellen van de datum van overlijden. Als familieleden op verschillende tijdstippen waren gedeporteerd en geen testament hadden opgemaakt, was het goed mogelijk dat het vermogen terecht kwam bij geheel andere personen dan bij normale sterfte het geval zou zijn geweest. Bovendien zou van de nalatenschap niet veel meer overblijven, omdat bij elke overgang van vermiste op vermiste personen successierechten werden ingehouden, die konden oplopen tot 50%.

Het wetsontwerp leverde de regering veel kritiek op vanuit de Tweede Kamer. Kamerlid Stokvis verwoordde zijn kritiek als volgt: "Eerst heeft de Duitse bezetter het bezit der Joden geroofd en daarna komt nu de Staat der Nederlanden het leeuwedeel van de geredde rest confisqueren."

De regering draaide de zaken om. Zij stelde dat juist omdat de erfenis nogal eens terecht zou komen bij iemand die onder normale omstandigheden niets gekregen zou hebben, het niet onredelijk was om de verschillende overgangen te belasten. Het

parlement werd wel toegezegd dat in bijzondere gevallen successierechten zouden worden kwijtgescholden.

- a. *Waarom neemt de Commissie Scholten geen positie in m.b.t. het heffen van successierechten van vermiste op vermiste?*
- b. *Betekent het ontbreken van commentaar van de Commissie Scholten dat zij het eens is met de aanpak en de handelingen van de regering?*
- c. *Iemand die onder normale omstandigheden niets zou hebben gekregen, kwam na de oorlog wel in aanmerking voor een nalatenschap omdat de andere familieleden van die persoon ook waren vermoord. Is dat een gegronde reden om iemand zijn vermogen extra te belasten?*
- d. *In hoeveel bijzondere gevallen zijn de successierechten kwijtgescholden?*
- e. *Aan de hand van welke criteria kwam men in aanmerking voor kwijtschelding van successierechten?*

21. In haar conclusie op bladzijde 128 noemt de Commissie Scholten een getal van 230.000 Nederlanders die als gevolg van oorlogsomstandigheden zijn omgekomen; daaronder bevonden zich meer dan 100.000 Joden.

- a. *Hoe komt de commissie aan het getal van 230.000 omgekomenen?*
- b. *Waarom bedient de commissie zich van vage termen zoals 'meer dan 100.000' om het aantal omgekomen Joden aan te geven?*
- c. *Waarom ontbreekt betreffende dit onderwerp een waarderend oordeel en een advies van de commissie aan de regering? Vindt de commissie dat hier niet nodig?*

22. Met betrekking tot de **auteursrechten** komt de Commissie Scholten tot de conclusie dat met uitzondering van de rechten op muziekwerken geen omvangrijke roof en derhalve ook geen rechtsherstel heeft plaatsgevonden. Zo schrijft de commissie in haar Eerste rapport op de bladzijden 141 –142, dat “de individuele joodse financiële belangen op het gebied van auteursrecht beperkt bleven tot bedragen van bescheiden omvang”.

Uit het feit dat het NIW stilzwijgend is voorbijgegaan aan het herstel van auteursrechten, leidt de commissie indirect af dat de kwestie in joodse kringen niet problematisch werd geacht.

- a. *Hoe bescheiden was die omvang?*
- b. *Zijn er absolute cijfers bekend en waar bevinden die zich?*
- c. *Mag het feit dat een blad als het NIW geen aandacht aan een onderwerp heeft besteed, aanleiding zijn voor een onderzoekscommissie van de overheid om te veronderstellen dat het niet nodig is het herstel van auteursrechten te onderzoeken?*

23. De afdeling Rechtspraak van de Raad voor het Rechtsherstel heeft volgens de Commissie Scholten geen uitspraken aangaande **auteursrechten** gedaan. De commissie constateert verder dat niet te achterhalen is wat er feitelijk met de joodse auteursrechten op letterkundig of wetenschappelijk terrein precies is gebeurd, maar ze neemt aan dat er “niet of nauwelijks sprake is geweest van beroving”. Zij is dan ook

van mening, dat "tot het tegendeel blijkt, mag worden aangenomen dat rechtsherstel in dit geval niet of nauwelijks aan de orde is geweest".

- a. *Zijn er gevallen bekend die het tegendeel bewijzen?*
- b. *Is het zinvol nader onderzoek te verrichten met betrekking tot letterkundige en wetenschappelijke auteursrechten?*

24. Muziekauteursrechten (IV § 4, p.147) – Het Bureau voor Muziek Auteursrecht werd op 10 januari 1942 op last van Secretaris-Generaal T. Goedewaagen van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten ontbonden. Het archief werd in beslag genomen en is sindsdien spoorloos.

Voorzover kon worden vastgesteld heeft eventuele aanmelding van 'joodse' auteursrechten bij Liro in de praktijk geen consequenties gehad.

Uit onderzoek is verder gebleken dat overlevenden van de Holocaust zonder meer recht is gedaan door Buma/Stemra. Deze organisatie heeft zich - volgens de Commissie Scholten - ingespannen eventuele rechthebbende nabestaanden in binnen- en buitenland op te sporen teneinde de verschuldigde betalingen te kunnen verrichten. Dat is waar mogelijk gebeurd.

- a. *Door wie is het buma – archief in beslag genomen?*
- b. *Valt op enige manier na te gaan welke bedragen joodse muzikanten/artiesten tot aan de ontbinding van Buma/Stemra ontvingen?*
- c. *Is het mogelijk een trendberekening te maken om een schatting van gederfde inkomsten vast te stellen?*
- d. *Wat voor bedragen heeft Buma/Stemra na de oorlog aan welke personen uitbetaald om hen recht te doen?*
- e. *Op welke manier heeft Buma/Stemra zich ingespannen om rechthebbende nabestaanden op te sporen?*
- f. *Hoeveel personen heeft Buma/Stemra geprobeerd op te sporen en in hoeveel gevallen is dat gelukt?*
- g. *Wat kregen deze nabestaanden uitbetaald en uit welke pot kwam het geld?*

Hypotheken

25. De beroving van de hypothekaire eigendommen werd in de praktijk uitgevoerd door een netwerk van particuliere beheerders in samenwerking met een Amsterdamse firma, een administratiekantoor in Den Haag en de ANBO (Algemeen Nederlands Beheer Onroerend Goed). De gehele operatie werd geleid door de Niederländische Grundstückverwaltung (NGV).

De beheerders zorgden voor het onderhoud van de panden, het innen van de huren en de rente en aflossing van de hypotheke, het betalen van de lasten en het afsluiten van verzekeringen. Zij ontvingen hiervoor een beloning die gelijk stond aan 3% van de te innen huur en 2% van de verkoopprijs. Voor het beheer van de panden in het 'Judenviertel' kregen zij echter 5% van de te innen huur, vanwege de onverkoopbaarheid.

De particuliere beheerders droegen de geïnde gelden inclusief de helft van de verkregen provisie af aan de NGV, die deze op haar beurt zonder provisie naar de

VVRA overmaakte. Verreweg het meeste geld dat tijdens de bezetting uit de hypotheeken was verkregen, werd door de NGV overgemaakt aan de VVRA.

De Arisiering van het joods onroerend goed verliep niet snel genoeg naar de wens van de bezetter. De oprichting van de Landelijke Hypotheek bank N.V. op 9 december 1943 moest daarin voorzien. Het voornaamste doel van deze bank was het overnemen van joodse hypotheeken en het verstrekken van nieuwe hypotheeken op joods onroerend goed.

Aan het eind van de oorlog nam de Nederlandse overheid met f 1.249.000 deel in het kapitaal van de Landelijke Hypotheekbank ter grootte van f 2 miljoen (blz. 159). Daarnaast heeft de bank op grote schaal gebruik gemaakt van door het Departement van Financiën verleende aanloop- en overbruggingskredieten tot het in mei 1944 vastgestelde maximum van f 40 miljoen. Aan het einde van de oorlog had de bank 1.633 hypotheeken ter waarde van f 24.247.896,50 in haar portefeuille. De waarde van het toenmalige joodse bezit van ruim 8.000 hypotheeken is tegen lopende prijzen beraamd op f 27 miljoen. Op last van VO 154/1941 werden 5600 hypotheeken aangemeld met een totale waarde van f 22 miljoen. Uit de balans die bij de liquidatie van de NGV is opgemaakt blijkt de buit tussen de 21 en 23 miljoen gulden te hebben bedragen.

Met betrekking tot het rechtsherstel hadden gedeposedeerden twee mogelijkheden: schadeloosstelling uit de boedel van de NGV en hypotheekherstel door de afdeling Rechtspraak. De meeste joodse slachtoffers gaven de voorkeur aan de eerste mogelijkheid. De liquidatie van de NGV voltrok zich langzaam (blz. 163). Joodse schuldeisers probeerden via individuele acties hun recht op grond van het burgerlijk recht te verkrijgen. Deze acties werden echter ongewenst geacht, omdat "zij bij de liquidatie van de NGV derden en met name andere gedeposedeerde schuldeisers, onrechtvaardig nadeel konden berokkenen" (blz. 164).

Tijdens de bezetting had de NGV via De Nederlandsche Bank ruim zes miljoen gulden in Duits schatkistpapier moeten beleggen. Daarvoor kreeg de NGV na de oorlog f 4,5 miljoen uitgekeerd. Op 2 oktober 1956 werd per slot van rekening een einduitkering van 10,65% aangekondigd, zodat de totale uitkering 75% bedroeg van de erkende vorderingen op de NGV. "Waarschijnlijk" (blz. 166) is deze einduitkering in 1957 betaald.

De commissie Scholten concludeert op blz. 171-172 dat de totale omvang van de roof niet precies is vast te stellen. De opbrengst van de geroofde buit was - voorzover valt na te gaan - f 21 à 23 miljoen. De omvang van de roof was evenwel groter, al is niet te zeggen hoeveel groter.

Uiteindelijk is 75% van de aangemelde en erkende schade vergoed. Dit betrekkelijk lage percentage was toe te schrijven aan de beperkte omvang van de failliete boedels waaruit de uitkeringen moesten worden gefinancierd. De commissie claimt dat het niet tot de competentie van de onderzoekers behoort hun mening te geven over de vraag of uit andere financieringsbronnen geput had moeten worden.

De commissie is van oordeel dat de schadeloosstelling, onder andere door omslachtig bureaucratisch handelen en gebrek aan daadkracht, lang - tot ongeveer twaalf jaar na de bevrijding - op zich heeft laten wachten.

**The Israel Institute for Research of Lost Dutch Jewish Assets
during the Holocaust**

Page:2.14

Het is de commissie niet mogelijk gebleken om binnen de beschikbare tijd vast te stellen het aantal en de omvang van de door de afdeling Rechtspraak herstelde hypotheek. Hetzelfde geldt voor de niet-herstelde hypotheek.

- a. *Gaat de Commissie Van Kemenade alsnog aanvullend onderzoek verrichten naar de precieze omvang van de roof en het rechtsherstel?*
- b. *Uit welke financieringsbronnen had geput moeten worden om de aangemelde en erkende schade te vergoeden tot een percentage hoger dan 75%?*

1. In de paragraaf 'Toetsingsnorm' op blz. 7 worden het gelijkheidsbeginsel en de wettelijke verval- en verjaringstermijnen aangevoerd als argumenten om geen schadevergoedingen toe te kennen aan individuele personen, maar in specifieke gevallen kan een collectieve uitkering in de vorm van smartegeld ten gunste van de joodse gemeenschap worden uitgekeerd.

- a. *In hoeverre kan dit gelijkheidsbeginsel ter discussie worden gesteld?*
- b. *Wat is de oorspronkelijke functie van dit gelijkheidsbeginsel?*

1a. Dit gelijkheidsbeginsel wordt ook als argument opgevoerd m.b.t. 'Successierechten' en 'Rente' en in al deze gevallen is de overheid de enige partij die profijt heeft van dit gelijkheidsbeginsel.

- a. *Wat zouden de eventuele gevolgen kunnen zijn voor 'bevolkingsgroepen die in vergelijkbare omstandigheden hebben verkeerd'?*
- b. *Welke zijn deze bevolkingsgroepen? En waarom zouden zij ook niet in aanmerking moeten komen voor rechtsherstel als hen onrecht is aangedaan?*

2. Wat betreft de **verval- en verjaringstermijnen** is het de vraag in hoeverre daarvan kan worden afgeweken. Tot nu toe heeft de overheid iedere aanspraak die bij haar werd ingediend na het verstrijken van de verval- of verjaringstermijn, stevast afgewezen. De termijn bedroeg na de oorlog zestig jaar, maar werd in de jaren tachtig verlaagd tot twintig jaar. Dit op initiatief van de overheid. Het zou het rechtsherstel ten goede komen als –met betrekking tot het onderzoek naar het rechtsherstel- deze termijn wordt teruggedraaid naar zestig jaar. Daarbij valt op te merken dat de overheid heeft nagelaten een onderzoek zoals dat thans plaatsvindt, binnen de verval- en verjaringstermijn te initiëren. Belangrijk schijnt ook het feit te zijn dat de overheid verscheidene malen –binnen de verval- en verjaringstermijn- ontkennend heeft gereageerd op vragen betreffende het bestaan van bijvoorbeeld de Liro-archieven. Een coulante houding lijkt daarom op zijn plaats.

- a. *Bestaat er vanuit juridisch oogpunt een mogelijkheid voor betrokkenen zich alsnog te beroepen op deze termijn van zestig jaar?*

2a. Belangrijk lijkt ook dat banken en verzekeringsmaatschappijen claims, die na afloop van de verval- en verjaringstermijnen werden ingediend, hebben gehonoreerd.

- a. *Kan dit niet als precedent worden gebruikt ?*

3. In de paragraaf 'Afwikkeling' (Tweede rapport p. 7) schrijft de Commissie Kordes dat "de met de bewindvoering gepaard gaande kosten ten laste van nalatenschappen in veel gevallen nog bleven doorlopen tot na juni 1949." Op pagina 44 van het rapport worden de heffingpercentages genoemd: 5/8 % voor zeer grote vermogens en 2,5 % voor kleine vermogens. Meer gedetailleerde informatie beschrijft de commissie op bladzijde 59 van haar rapport. Daar blijkt de jaarlijkse minimumheffing voor het beheren van nalatenschappen door het NBI ca. f 44,- te hebben bedragen. Dit bedrag vermenigvuldigd met de 28.000 joodse onbeheerde nalatenschappen vermenigvuldigd met 6 jaren bewindvoering, levert

een bedrag op van f 7.392.000. Dit bedrag staat in contrast met de f 4 miljoen die Kordes berekent door het nemen van een gemiddelde heffing van f 25,=.

- a. *Wat is 'klein' en 'zeer groot' in geld uitgedrukt?*
- b. *Bestonden nog andere categorieën en percentages?*
- c. *Hoeveel heeft het NBI in totaal aan heffingen geïnd tot aan 1951?*
- d. *Voor wiens rekening kwamen deze kosten?*
- e. *Op basis waarvan lijkt het de commissie Kordes redelijk en billijk een gemiddelde heffing van f 25,= aan te houden voor de joodse nalatenschappen?*

3.1 De commissie Kordes merkt in haar Tweede rapport (p. 44) tevens op, dat de lange tijd die genomen is voor de totstandkoming van de "wet houdende voorzieningen betreffende het opmaken van akten van overlijden van vermisten" (11 juni 1949) grote vertraging heeft veroorzaakt bij de afhandeling van nalatenschappen van vermisten. Deze geringe voortvarendheid van de overheid valt te betreuren.

- a. *Zouden de hieruit voortvloeiende kosten niet -in ieder geval gedeeltelijk- door de overheid moeten worden overgenomen?*

4. Op pagina 23 van het Tweede rapport schrijft Kordes dat met uitzondering van de in 1997 ontdekte 3.100 Liro-kaarten alle kaarten uit het Liro-archief zijn vernietigd.

- a. *In hoeverre wordt het door H. van Schie 'herontdekte' archief in Berlijn m.b.t. de LVVS meegenomen in het onderzoek van de Commissies Scholten en Van Kemenade?*
- b. *In hoeverre bevat dit archief 'nieuwe' informatie?*

5. Onder het tussenkopje Uitkeringen (p. 23) veronderstelt Kordes dat 'Het aanbod van LVVS en VVRA aan crediteuren tot het doen van een slotuitkering tot de respectievelijke percentages van 90 en 85 procent is gepubliceerd in de Nederlandse Staatscourant. **Bij gebreke van appel is de regeling (...) definitief geworden.**

- a. *In hoeverre is dat nog aanvechtbaar?*
- b. *Hadden de crediteuren wel een keuze, of was het meer een kwestie van eieren voor je geld kiezen?*

Bedrijven

6. De commissie Kordes schrijft op bladzijde 46 van haar Tweede rapport Liro-archieven dat volgens De Jong en Van der Leeuw ca. 22.000 bedrijven zich hebben aangemeld op last van de eerste Liro-verordening. Ca. 2.000 hebben 'Selbstarisierung' doorgevoerd en 2.000 bedrijven zijn in de loop der tijd 'geariseerd', d.w.z. verkocht aan een arische koper of onder beheer gesteld. Van de resterende 18.000 bedrijven zijn 13.000 bedrijven geliquideerd. Het is mij onduidelijk wat er met de overige 5.000 bedrijven is gebeurd. Zowel de commissie Kordes als dr. L. de Jong zijn het erover eens dat de joodse bedrijven ver beneden hun werkelijke waarde zijn verkocht. Zo schrijft De Jong

bijvoorbeeld (deel 7, p.419) dat de grotere joodse bedrijven bijna f 64 miljoen opbrachten, maar dat zij soms ver beneden hun werkelijke waarde zijn verkocht. Het Tweede rapport Commissie van Onderzoek Liro-archieven op bladzijde 47: De door de Treuhänder gerealiseerde opbrengsten kunnen slechts een fractie zijn geweest van de reële waarde van het geliquideerde bedrijf. Een winkelbedrijf waar blijkbaar twee gezinnen van konden leven, bracht zegge en schrijve f 30,= op. De Omnia dossiers bevatten geen enkel gegeven waaruit de reële waarde van het bedrijf zou kunnen worden afgeleid. Gegevens over balanstotalen en omzetten ontbreken. De liquidatieopbrengst werd gestort bij de 'Bank voor Nederlandsche Arbeid N.V.' te Amsterdam.

Uit de nog beschikbare bronnen is het de commissie Kordes (Tweede rapport Liro-archieven, p. 48) niet duidelijk geworden op welke wijze en in welke omvang schadevergoeding en terugbetaling hebben plaatsgevonden. De archieven van de Nagu zijn in de oorlog vernietigd; het archief van de Wirtschaftsprüfstelle is sinds 1945 spoorloos; het archief van de Sec is in de jaren zeventig weggegooid en dat van Omnia is niet compleet.

- a. *Valt nog na te gaan wat de werkelijke waarde van deze joodse bedrijven is geweest met behulp van bijvoorbeeld vooroorlogse aanslagen voor de omzetbelasting, KvK-registraties etc.?*
- b. *Wat is wel bekend omtrent schadevergoeding en rechtsherstel m.b.t. bedrijven?*
- c. *Wat was aan het begin van de oorlog aan inkomen nodig voor een gezin om in het levensonderhoud te kunnen voorzien?*

Diamanten

7. Op last van een verordening van 16 april 1942 van de Rüstungsinspektion moesten alle in Nederland aanwezige geslepen en ongezette diamanten worden ingeleverd bij het Rijksbureau voor Diamant. Uit het Tweede rapport Onderzoek Liro-archieven ontbreken gegevens over hoeveel diamant in handen van de Duitsers is gekomen. Een systematische beschrijving van de totale roof van diamant ontbreekt nagenoeg. De omvang van de totale roof alsmede van de recuperatie en schadevergoeding blijft onduidelijk, concludeert de commissie Kordes. Wel worden in het rapport op bladzijde 56 cijfers over de hoeveelheden gerecupereerde diamant gegeven. In augustus 1947 werd een partij van ca. 23.000 karaat diamant gerecupereerd: 17.000 karaat ging terug naar de oorspronkelijke eigenaren; 6.000 karaat werd na de oorlog verkocht. De opbrengst -ca. f 1,25 miljoen- werd verdeeld onder de rechthebbenden.

Vervolgens haalt Kordes een totaaloverzicht 'gerecupereerde diamant' uit het archief Hergo aan. Volgens deze bron is in totaal 36.700 karaat diamant uit Duitsland teruggekomen, waarvan 16.600 aan de oorspronkelijke eigenaren kon worden teruggegeven, 7.500 karaat is door de Stichting Teruggevoerde Diamant verkocht en de opbrengst is aan rechthebbenden uitgekeerd. De resterende 12.600 karaat van onbekende eigenaren is verkocht voor een taxatiewaarde van f 3 miljoen. Deze opbrengst is ten gunste van de Staat gebracht.

- a. *Bestaat aanvullend cijfermateriaal over de hoeveelheid ingeleverde en in beslag genomen diamant?*
- b. *Is het inderdaad onmogelijk een reconstructie van deze roof samen te stellen wegens gebrek aan informatie?*

- c. *Maakt bovengenoemde partij van 23.000 karaat deel uit van de 36.700 karaat?*
- d. *Waarom komt de Staat deze f 3 miljoen toe?*

8. Voor het ingeleverde gebruikszilver werd een compromisprijs aanvaard die hoger lag dan het bedrag dat de Duitse Joden voor hun gestolen zilver hadden ontvangen¹.

- a. *Wat was respectievelijk de prijs die de Duitse Joden en de Nederlandse Joden van Duitsland ontvingen?*
- b. *Wat was het totaal uitgekeerde bedrag voor de Nederlandse Joden?*
- c. *Hoeveel stuks/kilo gebruikszilver is vergoed?*

8.1 Ten aanzien van de overige ingeleverde goederen was de toe te kennen waarde zeer moeilijk te bepalen.² Voor alle goederen waarvan de omschrijving in het Liro-archief voldoende gegevens inhield om een taxatie verantwoord te doen zijn, werd een multiplicator/verhoudingscijfer vastgesteld. De Inspecteur van de Waarborg van Platina, Gouden en Zilveren Werken, de Rijksinspecteur voor Roerende Monumenten en enige Amsterdamse deskundigen voor kunstvoorwerpen, zoals schilderijen, antieke meubelen en porselein stelden een lijst samen met daarop 18 multiplicatoren. De daarop in Bonn, Berlijn en Amsterdam gevoerde besprekingen leidden tot volledige aanvaarding van dit systeem van taxatie.

- a. *Wat was de hoeveelheid en samenstelling van deze overige ingeleverde goederen?*
- b. *Wat is er gebeurd met de goederen waarvan de omschrijving niet als voldoende werd beschouwd?*
- c. *Wie waren deze Amsterdamse deskundigen?*
- d. *Voor wie was dit systeem van taxatie aanvaardbaar? Wie hebben de overeenkomst gesloten?*

9. Ook wordt op bladzijde 28 van het Tweede Kordes-rapport melding gemaakt van problemen i.v.m. kostbare schilderijen verworven door de Dienststelle Mühlmann. '(...) na een diepgaand onderzoek is door het RIOD een oplossing gevonden die ook voor de Duitse overheid aanvaardbaar was.'

- a. *Over welke schilderijen wordt hier geschreven?*
- b. *Hoe zag die 'aanvaardbare' oplossing er uit?*
- c. *Hoe hoog was de geschatte waarde van die schilderijen?*
- d. *Wat is uiteindelijk vergoed en aan wie?*
- e. *Wie heeft de schadevergoeding uiteindelijk opgebracht?*

10. Op grond van de Duitse wet konden geen claims worden ingediend voor goederen, waarvan de beroofde oorspronkelijke eigenaar onbekend was (Herrenlose Jüdische Güter), evenmin als voor goederen die in Nederland, het latere Oost-Duitsland of Oostenrijk waren verkocht (Tweede Kordes-rapport, p. 29).

- a. *Is enig cijfermateriaal voorhanden over de omvang van deze post?*

¹Tweede Rapport Commissie van Onderzoek Liro-archieven, p. 28

²Tweede Rapport Commissie van Onderzoek Liro-archieven, p. 28

11. De Stichting Sieraden Comité (Sico), bestaande uit een aantal joodse diamantairs heeft in het kader van het BruG een overeenkomst gesloten met het Bundesfinanzministerium. Voor 520 ingediende claims (S-claims), betrekking hebbende op ongeveer 1.000 Sperrstempels ontving de stichting DM 8,8 miljoen, oftewel ruim f 8 miljoen. Zij hield daarop in 1,5% aan apparaatskosten en 10% aan kosten en honoraria van advocaten: $11,5\% \times f 8 \text{ miljoen} = f 920.000$. Op overige claims, zoals HF-claims (1.100 stuks), LV-claims (360 stuks) en ca. 175 stuks D-claims (zie p. 34-35 van het Tweede Kordes-rapport) werd nog eens bijna DM 20 miljoen vergoed, waardoor het totaal op DM 28 miljoen kwam. Het totaal aan ingehouden kosten komt daarmee op ca. DM 3 miljoen, ofwel ca. f 2,5 miljoen.

- a. *Was hier niet eigenlijk een taak voor de Nederlandse overheid weggelegd?*
- b. *Indien bovenstaande vraag met ja beantwoord kan worden, zou de overheid deze 11,5% aan kosten niet moeten overnemen?*
- c. *In hoeverre zijn de kostbaarheden achterhaald en vergoed van de joodse diamantairs die de Holocaust niet hebben overleefd? Bestaan daar betrouwbare gegevens over?*

Geldontwaarding

12. De Commissie Kordes spreekt zich niet uit over de mogelijkheid bij het toekennen rekening te houden met de factor geldontwaarding. Verder worden door verschillende bronnen verschillende factoren aangehaald. JMW maakt gebruik van een vermenigvuldigingsfactor 5, in geval vandaag de dag iemand een claim indient op het geld dat JMW in 1973 heeft ontvangen uit handen van het Ministerie van Financiën. De journalist Karel Berkhout gebruikt factor 5 voor de geldontwaarding en factor 10 voor doorberekende rente.

- a. *Is het mogelijk een officiële berekening te krijgen van een financieel expert voor de factor 'geldontwaarding', alsmede voor de factor 'doorberekende rente'?*
- b. *Is het tevens mogelijk een tabel samen te stellen waaruit blijkt wat de huidige waarde is van een gulden die vanaf 1940, 1941 enz. tot heden in bewaring is gegeven?*

Successierechten

13. In 1951 besloot de Minister van Financiën dat zaken die door rechtsherstel in de boedel zijn teruggekeerd, dienen te worden aangegeven en wel naar de waarde op de sterfdag. Het gevolg: hoge aanslagen voor successierechten die voor betrokkenen veelal moeilijk te aanvaarden waren³. In geval van een onbeheerde nalatenschap waarvoor zich geen erfgenaam meldt, vervalt de nalatenschap na drie jaar aan de Staat.

De Commissie Kordes is van mening dat deze beslissing niet meer ter discussie gesteld moet worden, omdat het een wettelijk voorschrift betreft en het gelijkheidsbeginsel anders in het gedrang zou komen. De commissie heeft wel "gerede twijfel" of deze bijzondere positie en verantwoordelijkheid van de Staat en met name van de Minister van Financiën heeft geleid tot een consistent en naar buiten

³ Tweede rapport Commissie van Onderzoek Liro-archieven, p. 71

kenbaar gemaakt beleid. Veeleer heeft zij de indruk dat er sprake was van een "ondoorzichtige situatie".

Het Ministerie van Financiën onderzoekt momenteel welke nalatenschappen, vermeld in de legger der Onbeheerde Nalatenschappen, afkomstig zijn van joodse erflaters.

- a. *Moet op dit moment niet alles ter discussie kunnen worden gesteld? Waarom zou je anders onderzoek doen naar de uitvoering en afwerking van het na-oorlogse rechtsherstel?*
- b. *Wat voor aanslagen voor successierechten zouden worden opgelegd in geval een hele familie is vermoord op een kleinzoon na? Bijvoorbeeld: De vader werd als eerste vermoord, waarna de moeder, de broers en zusters en alle andere kinderen en kleinkinderen de dood vonden. Werd in zo 'n geval de wet in strikte zin toegepast, waardoor op iedere nalatenschap successierechten werden geheven?*
- c. *Hoeveel joodse guldens aan successierechten zijn uiteindelijk als uitloeijsel van de Holocaust in de Nederlandse Staatskas gevloeid?*
- d. *Hoe kan de regering dit moreel verantwoord?*
- e. *In hoeverre heeft het Ministerie van Financiën haar onderzoek naar Onbeheerde Nalatenschappen afgerond?*
- f. *Wie voert dit onderzoek uit?*
- g. *Is het mogelijk een kopie van het onderzoeksrapport te verkrijgen?*

Rente

14. De Commissie Kordes ziet geen reden om rente toe te kennen aan individuele personen of organisaties, omdat 'de Staat der Nederlanden als regel geen rente vergoedt over tegoeden die voor derden worden gehouden of door de Staat zijn verschuldigd'. De Belastingdienst daarentegen is er in 1987 toe overgegaan onder bepaalde voorwaarden rente toe te kennen op verschuldigde belastingteruggaven.

- a. *In hoeverre kan de Nederlandse overheid in 'redelijkheid en billijkheid' vasthouden aan regels die niet zijn gemaakt om te voorzien in een situatie als die tijdens en na WO II heeft plaatsgevonden?*
- b. *Op basis waarvan is de overheid als enige gevrijwaard van het betalen van rente?*
- c. *Wat zijn de bepaalde voorwaarden die de Belastingdienst hanteert?*
- d. *Waarom kan hier geen precedentwerking van uitgaan?*

Smartegeld

15. Kordes is van mening dat een bijzondere regeling voor slachtoffers van de nazi-vervolgung, zoals die in de jaren zestig tot stand kwam, thans niet meer op zijn plaats is. In die regeling van de jaren zestig werd het leed gecategoriseerd met daaraan gekoppeld vaste uitkeringsbedragen. Vergelijkende beperkingen in die regeling, zowel in de categorieën als in het totaalbedrag van de uitkeringen zijn volgens Kordes vandaag de dag niet meer acceptabel. Een eventuele nadere regeling zou volgens de commissie averechts kunnen uitpakken.

- a. *Waarom is een soortgelijke nadere bijzondere regeling voor slachtoffers van de nazi-regeling niet meer acceptabel?*
- b. *Valt er misschien een andere bijzondere regeling te maken?*
- c. *Op welke manier zou zo 'n regeling averechts kunnen uitpakken?*

Huisraad

16. De waarde, die was vastgesteld door de Sec, diende als basis voor de waarde waarop een schadeclaim bij de Westduitse Bondsrepubliek zou worden ingediend. De Sec-waarde dateerde uit 1940. In 1956 werd besloten dit bedrag te vermenigvuldigen met een factor van 3,8 om tot een reële waarde te komen. Op de aldus berekende huisraadschade moest 80% van het bedrag dat destijds als bijdrage in huisraadschade via de Sec was ontvangen in mindering worden gebracht(...) Nederland zag ervan af de verleende bijdragen terug te vorderen uit de Duitse Schadevergoedingen?

- a. *Op basis waarvan is de factor 3,8 vastgesteld?*
- b. *Wat is de hoogte van deze 'aldus berekende huisraadschade'?*
- c. *Heeft de Nederlandse Staat de verleende bijdragen via de Sec op een andere manier verrekend, en zo ja op welke manier?*

16.1 Uit de door de commissie Kordes bestudeerde Jokos-dossiers bleek dat in veel gevallen de schadevergoedingen vanwege de M-claims aan boedelnotarissen werden uitbetaald.

De commissie heeft ook gepoogd inzicht te krijgen in de hoogte van de door notarissen berekende tarieven bij de afwikkeling van boedels. Met behulp van het NBI-archief blijkt het "niet eenvoudig" te achterhalen wie als boedelnotaris is opgetreden en de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie antwoordde "geen nadere gegevens te kunnen verstrekken".

- a. *Heeft onderzoek plaatsgevonden naar het reilen en zeilen van deze boedelnotarissen m.b.t. de ontvangen joodse boedels?*
- b. *Wat hebben deze boedelnotarissen gedaan met gelden waarvoor geen rechthebbenden meer bestonden?*
- c. *Welk minimumtarief hanteerden de boedelnotarissen voor de afwikkeling?*
- d. *Welke factoren hadden verder invloed op de hoogte van dit tarief?*

Niet-commerciële verenigingen en stichtingen

17. Op last van verordening 41/1941 liquideerden de bezetters de niet-commerciële verenigingen en stichtingen. De vermogenswaarden bleven onder beheer van de Cncv. Op basis van een steekproef heeft de commissie Kordes geconstateerd dat 40% van de door de Cncv geliquideerde stichtingen een joods karakter had. De commissie Kordes beschrijft dit hoofdstuk op de bladzijden 50-51 van haar Tweede rapport Onderzoek Liro-archieven.

Na de oorlog erkende de Cncv in totaal voor f 16,5 miljoen aan claims. Veertien miljoen van dit bedrag heeft betrekking op effectenclaims. Dit blijkt volgens de commissie Kordes uit een verslag van 26 oktober 1953 van een bespreking tussen vertegenwoordigers van het Waarborgfonds en het NBI, afdeling Bijzondere Beheren. De commissie Kordes heeft met de accountant, die na de oorlog voor veel joodse verenigingen en stichtingen als gemachtigde is opgetreden, kunnen praten. Volgens deze accountant is het rechtsherstel van de effecten "goed verlopen".

- a. *Zijn er geen vooroorlogse financiële gegevens beschikbaar?*
- b. *Wie is de accountant, die als gemachtigde is opgetreden voor een groot aantal geliquideerde joodse verenigingen en stichtingen?*

Onroerende goederen

18. Verordening 154/41 bepaalde dat joodse onroerende goederen en hypotheek moesten worden aangemeld bij de Niederländische Grundstückverwaltung (Ngv). De commissie Kordes schat het aantal aangemelde onroerende goederen op 16.000 en het aangemelde aantal hypotheek op 6.000.

De Raad voor het Rechtsherstel richtte een afdeling Onroerende Goederen op, die ervoor diende te zorgen dat geschillen door partijen onderling, maar onder leiding van een deskundige notaris-bemiddelaar, konden worden geregeld.

De Commissie Kordes meldt op p. 54 van haar Tweede rapport het bestaan van ongeveer 12.800 dossiers van in behandeling genomen geschillen over de eigendom van onroerende goederen en daarop gevestigde hypotheek. Door het Bureau Bijzondere Beheren van het NBI werd tot een bedrag van f 79 miljoen aan crediteuren erkend, waarop in totaal een uitkering volgde van 75,65%.

- a. *Op basis van welke gegevens komt Kordes tot een schatting van 16.000 aangemelde onroerende goederen en 6.000 hypotheek?*
- b. *In welke mate komt dit bedrag overeen met het aantal in beslag genomen onroerende goederen en overgenomen hypotheek?*
- c. *In welke verhouding staat het bedrag van f 79 miljoen tot de werkelijke waarde van joods onroerend goed en daarop gevestigde hypotheek?*
- d. *Bestaan er gegronde redenen deze uitkering niet tot 100% aan te vullen?*

Westerbork en Vught

19. De bouw, exploitatie en het onderhoud van de concentratiekampen Westerbork en Vught heeft in totaal f 25,9 miljoen gekost (f 10 miljoen voor de uitbreiding en exploitatie van het kamp Westerbork en f 26 miljoen voor de bouw en exploitatie van het kamp Vught⁴). De VVRA heeft deze bedragen betaald uit "het geliquideerde joodse vermogen", afkomstig van de door Joden bij de Liro ingeleverde gelden.

Na de oorlog nam de Nederlandse regering beide kampen over om Duitsers, NSB-ers en andere verraders te detineren. De overheid taxeerde de waarde van de kampen op 5,6 miljoen gulden en is tot op heden niet bereid geweest het resterende bedrag van f 20,3 miljoen te vergoeden. De weigering van de Staat houdt derhalve in dat de Joden dit onderdeel van hun deportatie –en dat was meer dan een mishandeling, maar een begin van wegvoeren dat voor de meesten tot de dood leidde- zelf hebben betaald⁵. Dat moet voor Nederland toch een ondraaglijke gedachte zijn.

De commissie Kordes stelt voor dat de Staat ten minste het bedrag van f 20,3 miljoen in de vorm van een collectieve uitkering ter beschikking van de joodse gemeenschap dient te stellen.

Het is niet de eerste keer dat de Nederlandse overheid het advies krijgt deze gelden te vergoeden. In een Memorie van Antwoord van 25 november 1948 achtte de Minister van Financiën een vergoeding voor de oprichting en instandhouding van de kampen Westerbork en Vught ad f 25,09 miljoen niet aanvaardbaar, en wel omdat deze schade zou zijn ontstaan uit hoofde van fouten, gemaakt door de Duitse bezetter.

⁴ Dr. L. de Jong, Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, Deel 7, p.431

⁵ Commissie Kordes, Tweede rapport Commissie voor Onderzoek Liro-archieven, p. 66

Daar nam de Eerste Kamer in 1949 geen genoegen mee. De Commissie van Rapporteurs achtte het niet wel verdedigbaar, dat onze joodse landgenoten, die reeds zo zwaar waren getroffen, ook nog het verlies van het bedrag van f 25,9 miljoen zouden moeten dragen. De minister volstond op 3 maart 1949 met het antwoord dat voorzichtigheid geboden was, omdat het hier een vergoeding van niet-materiële oorlogsschade betrof.

- a. *In hoeverre kan de overheid volhouden dat het hier niet-materiële schade betreft?*
- b. *Het contante geld is duidelijk afkomstig van de joodse Liro-rekeningen. Mocht de overheid tot schadevergoeding overgaan, zou het bedrag van f 20,3 miljoen niet moeten worden vermenigvuldigd met een factor voor geldontwaarding en met een factor voor doorberekende rente over die som?*
- c. *De overheid heeft in 1950 en 1951 zowel in de Eerste als in de Tweede Kamer haar standpunt desgevraagd moeten verdedigen. Bestond er in de Kamers consensus over het feit dat het niet wel verdedigbaar was dat de Joden het verlies van f 20,3 miljoen zouden moeten dragen?*

Doorberekening belastingbedragen

20. De Joden moesten op last van de bezetter hun geld bij de Liro inleveren en konden niet meer vrijelijk over hun saldo beschikken. Zij konden ook niet meer aan hun plicht tot het betalen van belastingen voldoen. De Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën trof echter een regeling met de Liro-bestuurders, de zogeheten Pauschregelung. Zo kon de Belastingdienst in 1943 alsnog f 8 miljoen van de Liro innen.

De Liro dacht daarmee alle belastingschulden van particuliere rekeninghouders te hebben afgekocht. De Belastingdienst beschouwde de transactie echter slechts als een gedeeltelijke afdoening van 46%. De Joden hadden ondertussen geen flauw benul dat hun overheid met de bezetter onderhandelde om hun geld in de Staatskas te doen vloeien. De meesten stonden oog-in-oog met de dood.

De Minister van Financiën bepaalde in september 1946 dat zij bereid was af te zien van invordering van het resterende gedeelte van 54%. Restte de Belastingdienst de beheerders/vereffenaars LVVS te fourneren met een gegevenslijst, zodat de individuele rekeninghouders konden worden belast voor de bedragen die de Belastingdienst op hun aanslagen had afgeboekt. De Belastingdienst verstreekte die lijst uiteindelijk in 1949, waarna bleek dat slechts voor f 5,5 miljoen aan posten was afgeboekt. En de resterende f 2,5 miljoen? Die werd uiteindelijk in 1952 zonder rente aan LVVS terugbetaald, nadat de beheerders/vereffenaars LVVS de zaak aanhangig hadden gemaakt bij de Afdeling Rechtspraak van de Raad voor het Rechtsherstel. De Commissie Kordes hierover⁶: "De tijd die Financiën heeft genomen om deze kwestie te behandelen en ten slotte na 6 jaar – dankzij de vasthoudendheid van de beheerders/vereffenaars – af te doen, is onevenredig lang geweest, is incorrect, en daarom te laken".

De commissie gaat zelfs nog een stap verder door de gehele Pauschregelung als "onrechtmatig" te bestempelen. Op grond van het Besluit Bezettingsmaatregelen E93, artikel 16 moet de regeling geacht worden nimmer van kracht te zijn geweest. Al wijst de commissie Kordes de overheid in krachtige bewoordingen terecht, zij houdt wel vast aan de verjaringstermijn, zodat de overheid wordt geadviseerd slechts

⁶ Commissie Kordes, Tweede rapport Commissie van Onderzoek Liro-archieven p. 70

f 5,5 miljoen te vergoeden. Over eventuele toekenning van rente spreekt de commissie zich niet uit. De Belastingdienst is er in 1987 toe overgegaan onder bepaalde voorwaarden rente toe te kennen op verschuldigde belastingteruggaven.

- a. *Wordt in deze niet aan de "bepaalde voorwaarden" voldaan die de Belastingdienst nodig heeft om rente toe te kennen aan verschuldigde belastingteruggaven?*
- b. *Vloeit uit een "onrechtmatige regeling" zoals de commissie de Pauschregeling kenmerkt, niet automatisch voort dat deze regeling in zijn geheel moet worden teruggedraaid, rekening houdend met factoren als geldontwaarding en rente?*
- c. *Heeft enige partij de overheid in het verleden erop gewezen dat deze Pauschregeling in strijd was met het Besluit Bezettingsmaatregelen E93? Zo ja, wie en wanneer?*

21. ⁷Wegens de relatief kleine hoeveelheid en de geringe geldwaarde heeft de LVVS de roerende goederen (kleding, huisraad en edele metalen) nooit in de financiële overzichten opgenomen. Het was de bedoeling deze, zonder vermelding in de boekhouding, aan de eigenaren terug te geven. Pas bij de liquidatie van de LVVS zijn deze goederen weer ter sprake gekomen. In nota's en overzichten staat dat ze kunnen worden beschouwd als zijnde "van geringe betekenis". De goederen staan ook niet afzonderlijk vermeld in de verkoopakte van de boedel van de LVVS aan het Waarborgfonds.

Men besloot een inventarislijst op te stellen. Begin mei 1957 werd aan de directie van het Waarborgfonds een lijst van roerende goederen overhandigd. De LVVS heeft per brief van 13 mei 1957 aan de directie nadere opgaven gedaan. Zowel de lijsten als de opgaven zijn niet in de archieven aangetroffen.

- a. *Is het mogelijk een nadere specificatie te krijgen van 'kleine hoeveelheid', 'geringe geldwaarde' en 'geringe betekenis'?*
- b. *Wie heeft de lijst in 1957 opgesteld?*
- c. *Waar kan eventueel een kopie van deze lijst worden gevonden?*
- d. *Hoeveel van deze goederen is uiteindelijk aan de eigenaren teruggegeven?*

⁷ Commissie Kordes, Eerste Rapport Commissie van Onderzoek Liro-archieven, p 7

Goals of the Institute:

Introduction:

The Israeli Institute has been founded to research and document what happened to the Dutch Jewish Assets lost during the Holocaust.

To investigate and centralize information by qualified researchers and counselors.

To review the issue in order to develop an understanding of the complex case of lost Jewish Assets during the Holocaust in the Netherlands.

The Goals:

- 1) To research and document Dutch Jewish Assets that disappeared during World War II.
- 2) To research and document the Jewish Community's Assets in the Netherlands that disappeared or ceased to exist.
- 3) To research and document the Jewish Public Assets that remained in the Netherlands after World War II and were not returned.
- 4) Cooperation in and outside the Netherlands with Jewish Organizations generally and research organizations on the field of the Holocaust specifically.
- 5) To publish regular reports. To promote and/or produce Books and Documentaries.
- 6) To encourage the returning of discovered Assets in the Netherlands that disappeared out of Jewish ownership.
- 7) To cooperate with the Dutch Jewish Institutions in Israel and to insure and promote the rights of this community.

Dit commentaar wordt in Nederland onder andere gestuurd aan:

1. Raad van State – H. M. de Koningin, voorzitter
2. Raad van State – dhr T. Willink, vice-president
3. Hoge Raad der Nederlanden – mr. S.K. Martens, President
4. Ministerraad:
 - 4.1 W. Kok, Minister-President, Algemene Zaken
 - 4.2 J.J. van Aartsen, Buitenlandse Zaken
 - 4.3 drs. H.H. Apotheker, Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
 - 4.4 mw. dr. E. Borst-Eilers, Volksgezondheid, Welzijn en Sport
 - 4.5 mr. R.H.L.M. van Boxtel, Grote steden en integratiebeleid
 - 4.6 mr. F.H.G. de Grave, Defensie
 - 4.7 mw. mr. E.L. Herfkens, Ontwikkelingssamenwerking
 - 4.8 drs. L.M.L.H.A. Hermans, Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 - 4.9 mw. A.Jorritsma-Lebbink, Economische Zaken
 - 4.10 mr. A.H. Korthals, Justitie
 - 4.11 mw. T. Netelenbos-Koomen, Verkeer en Waterstaat
 - 4.12 dr. A. Peper, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
 - 4.13 drs. J.P. Pronk, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
 - 4.14 mr. K.G. de Vries, Sociale Zaken en Werkgelegenheid
 - 4.15 dr. G. Zalm, Financiën
5. Voorzitter Eerste Kamer der Staten-Generaal – mr. F. Korthals Altes
6. Voorzitter Tweede Kamer der Staten-Generaal – mevr. J. van Nieuwenhoven
7. Fractieiders Eerste Kamer
 - CDA – dr. L.M. van Leeuwen
 - D66 - E.H. Schuyer
 - PvdA - mw. drs. M.F. Jaarsma
 - VVD - dr. L. Ginjaar
 - Groen Links – W. Th. de Boer
 - SP - mr. R.F. Ruers
 - RPF - dr. ir. E. Schuurman
 - SGP - mr. G. Holdijk
 - GPV - dr. K. Veling
8. Fractieiders Tweede Kamer
 - CDA - mr. J.G. de Hoop Scheffer
 - D66 - mr. Th. C. de Graaf
 - PvdA - drs. A.P.W. Melkert
 - VVD - H.F. Dijkstal
 - Groen Links – P.Rosenmöller
 - SP - J.G.C.A. Marijnissen
 - RPF - L.C. van Dijke
 - SGP - ir. B.J. van der Vlies
 - GPV - G.J. Schutte
9. Algemene Rekenkamer – mr. H.E. Koning, President
10. Ambassade van Israel – ambassadeur J. Gal
11. Centrale Commissie tot de Algemene Zaken van het Nederlands-Israelitisch Kerkgenootschap – dr. H.A. Markens, voorzitter

**The Israel Institute for Research of Lost Dutch Jewish Assets
during the Holocaust**

Page: 5.2

12. Opperrabbinat voor Nederland – Rabbijn M. Just, voorzitter
13. Interprovinciaal Opperrabbinat (POR) – Rabbijn J. Jacobs, voorzitter
14. Hoofdcommissie voor de Zaken van het Portugees-Israëlitisch Kerkgenootschap in Nederland – D. Ph. Cohen-Paraira, voorzitter
15. Centraal Joods Overleg Externe Zaken – mr. E.J. Numann, voorzitter
16. Federatie Nederlandse Zionisten – R.J. Wurms, voorzitter
17. Geestelijke Verzorging Joodse Militairen – Kolonel J.J.P. Boosman, Hoofdkrijgsmachtrabbin
18. Centraal Meldpunt Joodse Oorlogsclaims
19. C.I.D.I. – drs. R.M. Naftaniel, directeur
20. Centraal Orgaan Voormalig Verzet en Slachtoffers – J.F. Wolff, voorzitter
21. ICODO – drs. T.J.L.M. van der Heijden, directeur
22. Sjoeché, Stichting Jongerenorganisatie
23. Vervolgingslachtoffers, Verbond Belangenbehartiging – mw. F. Neter, voorzitter
24. Wizo-Nederland – mw. A. Cohn-Erwteman, voorzitter
25. Joods Maatschappelijk werk, Stichting – drs. H. Vuijsje, directeur
26. Joods Verzet 1940-1945, Stichting – H. Natkiel, voorzitter
27. Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie - Prof. dr. J.C.H. Blom, directeur
28. Stichting Onderzoek Terugkeer en Opvang - dr. C. Kristel, directrice
29. Commissie Van Kemenade
30. Commissie Scholten
31. De Heer F.C. Kordes Esq
32. Algemeen Rijksarchief, t.a.v. dhr. H. van Schie
33. Gemeente Archief Amsterdam - dr. O. Vlessing
34. De President van De Nederlandse Bank – dr. A.H.E.M. Wellink
35. Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie
36. Nederlands Auschwitz Comité
37. Bibliotheca Rosenthaliana - drs. F.J. Hoogewoud
38. Joods Historisch Museum
39. Anne Frank Stichting
40. Stichting 1940-1945
41. Philips Archieven – dr. I.J. Blanken
42. Amnesty International Nederland
43. Prof. dr. P.W. Klein - Leiden
44. Prof. dr. I. Lipschits - Groningen
45. Mr. A. Kasdorp – Houthoff en Co.
46. Dr. G. Aalders - NIOD
47. De heer J. Soesan - Amstelveen
48. De heer A.J. van der Leeuw - Heemstede
49. De heer A.M. Struick van Bemmelen – Den Haag
50. De heer M. Leons – Amstelveen
51. Drs. T. Blankert-Van Veen – Ministerie van VWS
52. Mw. J. Leistra - Ministerie van OCW
53. Mw. dr. Henriëtte Boas – Badhoevedorp
54. De heer S. Hamburger - Groningen

**The Israel Institute for Research of Lost Dutch Jewish Assets
during the Holocaust**

Page: 5.3

Dit commentaar wordt in Israel onder andere gestuurd aan:

1. President of Israel – Mr. E. Weizmann
2. Prime Minister Mr. B. Netanyahu
3. Jewish Agency – Mr. S. Meridor, Chairman
4. Council of the World Jewish Restitution Organization – Mr. E. Bronfman,
Chairman
5. Embassy of the Netherlands in Israel – Mr. C. Van Hellenberg Hubar, Ambassador
6. Netherlands Information Office – Mr. Willem van Gennip, Director
7. World Jewish Congress – Mr. I. Singer, Secretary General
8. World Jewish Congress – Dr. A. Becker, Director
9. Knesset Committee for the Restitution of Jewish Property – Mr. A. Hirschenzon
M.K., Chairman
10. Mr. O. Pines – M.K. Jerusalem
11. AJALAH – Verbond Belangenbehartiging Vervolgingslachtoffers –
Mrs. B. Nachbahr, voorzitter
12. AJALAH – Verbond Belangenbehartiging Vervolgingslachtoffers –
Mr. P. Staal, secretaris
13. ELAH – Stichting Sociale Solidariteit – Mrs. S. van Dam, secretaris
14. ELAH – Stichting Sociale Solidariteit – Mrs. J. Bennaroch, directrice
15. Beit Juliana – Mr. M. Goldstein, voorzitter
16. Beit Joles – Mr. J. Richter, voorzitter
17. Center for Research on Dutch Jewry – dr. C. Brasz, directrice
18. HONI – Mr. J. Dotan, voorzitter
19. Dutch Young Professionals in Israel – Mrs. J. Fuchs Cpa., voorzitter
20. Irgun Olei Holland – Mrs. M. Dubi-Gazan, voorzitter
21. Irgun Olei Holland - Agr. B. Bartel, secretaris
22. Extra Murale Zorg – Mrs. E. Maoz, prof. leiding
23. AMCHA – Mr. Benjamin Navon, voorzitter
24. HILAR – Mr. Noah Flug, voorzitter
25. Yad Vashem – dr. I. Shalev, directeur
26. Beit Hatfutsot – dr. J. Cahn, Adj. directeur
27. Museum Lochamei HaGettaot
28. Dr. M. Gerstenfeld – Jerusalem
29. Mr. B. Engelsman - Jerusalem
30. Mr. B. Elburg – Rehovot
31. Mrs. E. Bendheim – Jerusalem
32. Prof. J. Michman - Jerusalem
33. Mr. I. Heijmans – Tel Aviv
34. Mrs. S. Schey-Birnbaum – Ramat Gan
35. Members of the Institute

Ivrit and English version of the commentary will be available second half of May
1999.